

Klimaretfærdighed, køn og ekstraktivisme

Der er forbindelser mellem ekstraktivisme, storstilet (mega-)udvinding af naturressourcer som mineraler, olie eller gas, kønsbaseret ulighed i ressourceadgang og -kontrol, modstridende arealanvendelse og flere ressource-transaktioner i samme område. På samme måde fordeles gevinster og forpligtelser på socialt forskellige måder, og det er primært virksomheder i det globale nord, der nyder godt af dem. I lighed med tidligere kolonipraxis er grupper i landdistrikterne og oprindelige folk i det globale syd - især kvinder - uforholdsmæssigt hårdt ramt.

Hvad er ekstraktivisme?

Naturressourcer som olie, gas eller mineraler udvindes ofte i regioner, der er perifere i forhold til den globale økonomi, og eksporteres som råmaterialer til andre dele af verden, hvor de videreføres og sælges. Dette bliver muligt gennem en international styring af finansielle og økonomiske politikker, som fx frihandelsaftaler.

Ekstraktivisme er indlejret i logikken om at gøre naturen til en vare. Mens afbrænding af fossile brændstoffer som energikilder er hovedårsagen til den globale opvarmning, bidrager udvindingsprocesserne også væsentligt. En undersøgelse, der vurderede den samlede udledning af drivhusgasser fra minesektoren (der tog 65 mineralske materialer i betragtning), anslog, at den tegnede sig for 15 % af drivhusgasudledningen i 2020. Dette skøn omfatter ikke udledningen fra milliarder af tons sand- og grusudvinding og de betydelige mængder vand, der udvindes.

Udvinding og brug af fossile brændstoffer som energikilder spiller en central rolle i den globale opvarmning og nutidens klimakrise. EU har godkendt en række politiske initiativer, kaldet "Green Deal", hvor man har

forpligtet sig til at udfase brugen af fossil energi og blive "klimaneutral" inden 2050. Men produktionen af både elbiler og solpaneler kræver også brug af mineraler og sjældne jordarter, som skal importeres fra udlandet. Til elbilernes batterier skal der fx. bruges litium foruden kobolt, grafit, nikkel og mangan. I mellemtiden er elektronikindustrien (mobiltelefoner, computere, smarte enheder) en betydelig slutbruger af tin, kobolt, platinmetaller og andre metaller og sjældne jordarter, såsom tantal, guld, palladium, sølv og kobber.

Kønsrelaterede påvirkninger og indbyrdes sammenhænge af ekstraktivisme

Et fælles træk ved ekstraktivisme er de massive økologiske omkostninger, negative sundhedseffekter og fordrivelse af mennesker. Mennesker, der bor i nærheden af store udvindingsindustrier, bærer disse omkostninger, idet de konfronteres med vandknaphed, forurenede vand og luftforurening, og kvinder – der på grund af deres socialt tildelte rolle som omsorgspersoner - også får øgede plejeopgaver. For eksempel kommer et sjældent mineral som litium fra nogle få lande, herunder "liti-umtrekanten" i højlandet i Bolivia, Chile og Argentina, hvor der bruges en enorm mængde vand på udvinding i allerede meget tørre områder, hvilket fører til, at lokalsamfundene mister deres levebrød og traditionelle måder at leve på.

Udvinding har direkte konsekvenser for sundheden, især for kvinders og pigers reproduktive sundhed, mens stigende fattigdom og fødevarerusikkerhed påvirker [mødres og nyfødtes sundhed](#). Effekter som tab af indkomst og ressourcer, fordrivelse og humanitær krise kan resultere i øget kønsbaseret vold, herunder sexhandel og skadelig praksis som tidlige ægteskaber

og tvangsægteskaber. Virkningerne af ekstraktivisme er langvarige. De mange trusler fra minedrift svækker også marginaliserede befolkningsgruppers evne til at tilpasse sig klimaforandringer og andre miljøbelastninger.

Minedrift er en mandsdomineret sektor, hvor kvinder spiller en mindre rolle som ansatte, ofte uformelt i udkanten af mineområderne, med manglende sikkerhedsforanstaltninger og i lavtlønnede aktiviteter. Koncentrationen af en mandlig arbejdsstyrke i minedrift og i den (tilknyttede) transportsektor går hånd i hånd med øget seksuel udnyttelse af kvinder og piger, sundhedsrisici (som HIV) og kønsbaseret vold.

Stridigheder om adgang til ressourcer og statens rolle

Postkoloniale lande, der er rige på ressourcer, konfronteres ofte med en "ressourceforbandelse", men ikke udelukkende. Det betyder, at disse lande er meget udsatte for korrupsion, mangel på god regeringsførelse og manglende diversificering af økonomien. Det resulterer ofte i slappe miljøregler og skatteunddragelse, som påvirker udbuddet af offentlige tjenester - afgørende for kvinders sundhed, uddannelse og reduktion af ulønnet omsorgsarbejde. Minedrift udført af virksomheder med licens kan eksistere side om side med en stor uformel minesektor, hvor sikkerheds- og arbejdsstandarder har tendens til at være endnu lavere. Kampe om adgang til ressourcer er forbundet med den tilbagevendende tilegnelse af nye områder på den ene side og fratagelse af - ofte oprindelige folks - jord på den anden side.

Der opstår ofte mangefacetterede konflikter mellem udvindingsvirksomheder, statslige organer, ikke-statsli-

ge organisationer, miljømæssige og sociale bevægelser og lokalbefolkningens heterogene grupper. Disse konflikter handler ofte om behovet for at udfordre autoriteten til at træffe beslutninger om, hvordan miljøet skal bruges, hvordan fordelene og byrderne ved udvinding skal fordeles, og hvem der bærer ansvaret for de deraf følgende skader. Asymmetriske magtforhold giver virksomhederne gode muligheder for at handle med lokale ledere. Desuden fører ekstraktivisme ofte til militarisering og sikkerhedsproblemer på udvindingsstederne og i regionerne. Lokale protester mod udnyttelse af arbejdskraft, miljøskader og sundhedsmæssige konsekvenser bliver ofte kraftigt undertrykt.

Kvinders modstand mod udnyttende ekstraktivisme

Køns- og klimaretfærdighed i forbindelse med udvinding betyder en retfærdig fordeling af fordele og byrder, men også at der tages hensyn til de forskellige interessenters repræsentation i forskellige beslutningsfærer. Kvinder og piger lider historisk set under systemisk diskrimination, der stammer fra de stereotyper og differentierede sociale, økonomiske og politiske roller, som de tildeles i kulturer og samfund over hele verden, og de er derfor mindre repræsenteret i beslutningsprocesserne. Kvinder står over for de værste konsekvenser af en neoliberal udvindingsdagsorden. Men kvinder engagerer sig også i modstanden mod udvinding, træder ud af de traditionelle kønsroller og bliver ledere i bevægelser, der bekæmper destruktiv udvinding.

Anbefalinger

- Implementere CEDAW artikel 14 i nationale og internationale (handels)politikker om kvinders, der bor i landområder, ret til at deltage i udarbejdelsen og gennemførelsen af udviklingsplanlægning på alle niveauer og nyde passende levevilkår, især hvad angår bolig, sanitet, elektricitet og vandforsyning, blandt andet.
- Implementere ILO-konvention 169 i nationale og internationale (handels)politikker om oprindelige folks rettigheder, et internationalt juridisk instrument, der omfatter retten til at blive hørt om spørgsmål, der påvirker deres landområder, territorier og ressourcer.
- Regeringerne skal integrere rettighederne for kvinder, børn, LGBTQI+-personer, mennesker med handicap, minoriteter, oprindelige folk og andre grupper, der udsættes for intersektionel diskrimination, i nationale og internationale klimaforandringsstrategier og udvindingspolitikker. Menneskers rettigheder må ikke gå på kompromis med virksomheders ret til at tjene penge.

Credit: [Sosialistisk Ungdom via Flickr](#), CC 2.0-licens

“Udvinding er gennem tiden ikke sket uden

modstand. For eksempel har nigerianske kvinder gjort modstand mod olieudvinding i Nigerdeltaet i op til 70-80 år nu. I Marikana (Sydafrika) protesterede kvinder, da 34 minearbejdere blev myrdet af politiet, fordi de strejkede for en anstændig løn. Kvinder, der er berørt af kuludvinding i Sydafrika, har gjort modstand; kvinder i fredsbevægelsen i Nigerdeltaet; kvinder, der kæmper mod olieudvinding på ekstremt ulige vilkår.”

(Samantha Hargreaves, WoMin)

Denne historie begyndte i 2017, da lokalbefolkningen i en region, der er kendt som “Bulgariens kornkammer”, fandt ud af, at en virksomhed havde en investeringsplan for gasefterforskning i regionen. Metoden til efterforskning og udvikling af gasfelterne blev eufemistisk kaldt “horizontal boring” i den dokumentation, der blev indsendt til de relevante regeringsinstitutioner. Specialisters nærmere gennemlæsning afslører, at den fulde beskrivelse af metoden falder sammen med “fracking”. Uafhængige ekspertvurderinger viste, at en sådan efterforskning og dermed gasudvinding ville føre til radioaktiv og kemisk forurening af jord, vand og luft samt forurening af Varna-søen og den nordlige Sortehavskyst. I slutningen af 2017 blev der afholdt en folkeafstemning i regionen, og over 97 % af dem, der stemte, var imod en sådan investering. De første udtalelser fra de relevante institutioner var negative og tillod ikke virksomheden at påbegynde efterforskningen. Siden 2018 er der blevet lagt sag an mod de institutioner, der udstedte de relevante forbud, og virksomheden har også lagt sag an mod embedsmændene selv for at skræmme og indgyde frygt hos alle, der forsøger at konfrontere dem. Ved hjælp af forskellige administrative kneb i forbindelse med retssager og en hær af højt betalte advokater har investorfirmaet forsøgt at nå sine mål uden at tage hensyn til menneskers liv og helbred. Tre modige kvinder førte an i den vellykkede kamp mod investoren - Dr. Donna Pickard fra Sofia, ph.d. i sociologi og ejer af jord i en landsby i regionen, Ivanka Kazakova, et individuelt medlem af initiativkomiteen “For et rent Bulgarien”, og Ayden Yaiya, beboer i en lokal landsby og økologisk honningproducent.

Credit: [Rick Hurdle via Flickr](#), CC 2.0-licens

Forfattere: Stanimira Hadjimitova (CSCD), Janine Wurzer (WIDE Autriche), Sarai Martin (Mundubat), & Gitte Pedersen (KULU - WOMEN and DEVELOPMENT)

Redigering: Gea Meijers (WIDE+) & Emma Rainey (WIDE+)

Grafisk design: Stephanie Höglund (WIDE+)

Finansieret af Den Europæiske Union. Synspunkter og holdninger, der kommer til udtryk, er udelukkende forfatterens/forfatterernes og er ikke nødvendigvis udtryk for Den Europæiske Unions eller Det Europæiske Forvaltningsorgan for Uddannelse og Kulturs (EACEA) officielle holdning. Hverken den Europæiske Union eller EACEA kan holdes ansvarlig herfor.

Forkortelser

CEDAW - FNs Kvindekonventionen/Konventionen om afskaffelse af alle former for diskrimination mod kvinder (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)

GHG - Drivhusgas

HIV - Human Immundefekt Virus

ILO - Den Internationale Arbejdsorganisation

Bibliografi

García Gómez, A. (2023). Climate justice, health, and sexual and reproductive rights. Open Global Rights. <https://www.openglobalrights.org/climate-justice-health-sexual-reproductive-rights/>

IISD & WEDO. (2022). Gender Data Must Be the Bedrock of Climate Justice. <https://data2x.org/resource-center/gender-data-must-be-the-bedrock-of-climate-justice/>

Minority Rights Group. (2019). Minority and Indigenous Trends 2019 - Focus on climate justice. <https://minorityrights.org/resources/minority-and-indigenous-trends-2019-focus-on-climate-justice/>

Nygren, A., Kröger, M., & Gills, B. (2022). Global extractivisms and transformative alternatives. The Journal of Peasant Studies, 49(4): 734-759. <https://doi.org/10.1080/03066150.2022.2069495>

SRHR & Climate Justice Coalition. (2022). CLIMATE CHANGE, GENDER EQUALITY, AND SEXUAL AND REPRODUCTIVE HEALTH AND RIGHTS (SRHR). CSW66. https://womensgenderclimate.org/wp-content/uploads/2022/03/CSW66-SRHR_20220308-English.pdf

Strumskyte, S., Ramos Magaña, S., & Bendig, H. (2022). Women's leadership in environmental action. OECD Environment Working Papers, No. 193, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/fo038d22-en>.

van Paassen, B. (2022). Why We Need Feminist Leadership for Climate Justice. Open Democracy. <https://www.opendemocracy.net/en/changemakers/climate-change-justice-feminist-leaders-rebuilding-world/>

WoMin. Right to say NO - Information Pack. <https://womin.africa/right-to-say-no-information-pack/>

Zheng, X., Lu, Y., Ma, C., Yuan, J., Chr Stenseth, N., Hessen, D.O., Tian, H., Chen, D., Chen, Y., & Zhang S. (2023). Greenhouse gas emissions from extractive industries in a globalized era. Journal of Environmental Management, (343). <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.118172>

Om projektet

"Køn og klimaretfærdighed: Knowledge for Empowerment" med akronymet "COPGendered" er et EU-finansieret projekt under Erasmus+-programmet, som startede i december 2022 og løber i tre år. Projektet ledes af WIDE+ og et transnationalt konsortium bestående af syv førende partnere, herunder Gender CC, WIDE Austria, GADIP, KULU-Women and Development, Mundubat og CSCD. Det primære mål er at udstyre de studerende med værktøjer, viden og metoder til at forstå og håndtere de kritiske forbindelser, der er mellem ulighed mellem kønnene og klimakrisen.

Dette briefingpapier er en del af en serie papirer, der dykker ned i specifikke temaer om sammenhængen mellem køn og klimaretfærdighed. Dette omfatter følgende briefingpapirer:

- Køn og klimaretfærdighed
- Klimaretfærdighed, køn og energi
- Klimaretfærdighed, køn og LGBTIQ
- Klimaretfærdighed, køn og transport
- Køn og migration på grund af klima

Du kan læse mere om COPGendered-projektet på: <https://wideplus.org/copgendered-project/>

Mundubat

Center for Sustainable Communities Development

